

BELGISCHE SENAAT

VERGADERING VAN 6 JULI 1926

Verslag uit naam van de Commissie van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid, belast met het onderzoek van het wetsontwerp tot wijziging van den datum der gemeenteverkiezingen.

(Zie de n°s 186, 268, 347, 350, 356, 358 en de Handelingen van de Kamer der Volksvertegenwoordigers, vergadering van 16 en 23 Juni 1926, en n° 162 van den Senaat.)

Aanwezig : Burggraaf BERRYER, voorzitter; de heeren CARPENTIER, COOLS, Ridder DE GHELLINCK D'ELSEGHEM, DOCHEN, HUISMANS, LEKEU, RYCKMANS, VAN FLETEREN, VERHEYDEN en LIGNY, verslaggever.

MEVROUW, MIJNE HEEREN,

De datum der gemeenteverkiezingen wordt bepaald bij artikel 10^{der} wet van 15 April 1920, die artikel 1, paragraaf 1, der wet van 12 September 1895, heeft vervangen door de volgende bepaling :

« De gewone vergadering der kiezers, ten einde over te gaan tot de herkiezing der gemeenteraden heeft van rechtswege plaats om de zes jaar op den *tweeden* Zondag van October. »

Luidens artikel 1, paragraaf 1 der wet van 12 September 1895, had de gewone vergadering der kiezers, ten einde over te gaan tot de hernieuwing, bij helft, der gemeenteraden, van rechtswege plaats om de vier jaar op den *derden* Zondag van October.

De nieuwe wet bracht dus wijzigingen in de wet op drie punten : voortaan zouden de gemeenteraden verkozen wor-

den niet bij de helft doch in hun geheel ; zij zouden verkozen worden niet voor acht jaar doch voor zes jaar ; ten slotte zou de verkiezing plaats hebben niet meer den *derden* Zondag van October, doch wel den *tweeden* Zondag dezer maand.

De vervanging van den vroeger bepaalden datum door voormelden datum heeft noch in den Senaat noch in de Kamer tot eenigerlei opmerking aanleiding gegeven ; zij was evenmin door de geringste reden gewettigd. De wijziging scheen stellig belangrijk voor niemand. Doch wat bevreemdender voorkomt is dat de nieuwe datum zonder de minste reden werd in de plaats gesteld van den *tweeden* Dinsdag van November, voorgesteld door de indieners van het wetsvoorstel, dat is geworden de wet van 15 April 1920.

Op 7 Maart 1919 hadden markies Imperiali en enkele zijner collega's in de Kamer der Volksvertegenwoordigers

een wetsvoorstel ingediend, waarvan het hoofddoel was de vrouwen kiesgerechtigd te maken voor de gemeente. (Gedrukte stukken der Kamer, zitting 1918-1919, bladz. 496.) Onder de bijkomende bepalingen kwam bij artikel 2 volgende tekst voor : « De aanstaande vergadering der kiezers voor de gemeente, ten einde over te gaan tot de volledige hernieuwing dergemeenteraden, zal plaats hebben op den *tweeden* Zondag van *November*. » (*Ibid.*, bladz. 498, kol. 1, titel II.)

Op 16 Juli 1919 onderzocht de middenafdeeling de bij het Parlement ingediende voorstellen, en door het verslag van den heer Colaert vernemen wij dat hun inhoud werd aangenomen. (Gedrukte stukken der Kamer, zitting 1919-1920, bladz. 54 tot 61.) Doch deze voorstellen vervielen ingevolge de ontbinding der Kamers. Op 24 December 1919 terug ingediend door de heeren Colaert en cs., werden zij onderworpen aan eene bijzondere commissie die, naar luid van het verslag van den geachten heer C. Huysmans, het ontwerp aannam. Artikel 2 evenwel, in zoover het sloeg op artikel 1, paragraaf 1 der wet van 12 September 1895, onderging twee wijzigingen : de woorden « *eerstkomende* vergadering der kiezers » waren, zooals in den tekst der vroegere wet, geworden « de *gewone* vergadering der kiezers » ; en de « *tweede* Zondag van October » werd in de plaats gesteld van den « *tweeden* Zondag van November ». (Zie gedrukte stukken van de Kamer, zitting 1919-1920, bladz. 330 tot 334, en inzonderheid bladz. 331, kol. 1, titel II.)

Het verslag der Commissie maakt geen gewag van bedoelde wijzigingen en het Ontwerp, wat dezelve aangaat, werd in den Senaat evenals in de Kamer goedgekeurd zonder andere opmerkingen dan eene motie van den geachten heer Carlier, die op de vergadering van 4 Maart 1920 bij wijze van amendement voorstelde den *derden* Zondag van September in de plaats te stellen van den

tweeden Zondag van October. (*Handelingen van de Kamer der Volksvertegenwoordigers*, vergadering van Donderdag 4 Maart 1921, bladz. 491.)

De heer Renkin, Minister van Binnenlandsche Zaken, stelde drie redenen tegen de motie voorop : eerstens, de overlevering ; tweedens, de noodzakelijkheid om de verkiezingen zoo dicht mogelijk te stellen bij den datum waarop de mandaten ten einde zijn ; derdens, de noodzakelijkheid om aan de uitvoerende macht den noodigen tijd te laten om het gemeentebestuur opnieuw in te richten. Het amendement van den heer Carlier werd dan ook verworpen zonder hoofdelijke stemming.

In 1920 is men dus gebleven bij het tijdstip dat sinds 1836 door de wet van kracht was voor de bijeenroeping van de gemeentekiezers. (Zie art. 20 van de gemeentewet van 30 Maart 1836.)

Door de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd ter vergadering van 23 Juni 1926 (*Handelingen*, bladz. 1781, 2^e kol.), met 76 tegen 56 stemmen en 5 onthoudingen beslist de gemeentekiezingen in 1926 te doen plaats hebben den vierden Zondag in September.

Waarom zou deze schikking, die bij uitnemendheid een overgangsmaatregel is, slechts gelden voor de verkiezingen van 1926?

Waarom vestigde de Kamer hare keuze op den vierden Zondag in September?

Uit de bespreking in de Kamer kan men geen enkel antwoord op de eerste vraag halen. Werd het door de meerderheid in de Kamer nuttig geacht eene proef te nemen? Heeft ze de toekomst willen vrij laten bij gebrek aan vertrouwen in de gepastheid van den nieuwen maatregel?

Niemand heeft daaromtrent uitleg gegeven. Wat de tweede vraag betreft, heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken zich afgevraagd waarom de heer Max, onder voorwendsel een vergelijk te treffen tusschen twee datums,

voorgesteld heeft de gemeenteverkiezingen veertien dagen te vervroegen en een regel 't onderste boven te keeren die reeds sinds 1836 bestaat? »

De Burgemeester van Brussel viel den Eersten Minister in de rede en verklaarde: « Ik heb het amendement ingediend om te voorkomen dat de verkiezingen drie weken zouden vervroegd worden. » (*Handelingen*, bladz. 1780, kol. 2.)

Dit argument is niet overtuigend om de wijziging te rechtvaardigen van eene organieke wet die negentig jaar bestaat!

De Senaat weet dat het voorstel, waarop de heer Max een amendement indiende en dat aanleiding gaf tot de besprekingen in de Kamer der Volksvertegenwoordigers, van den heer Carlier uitging.

Het geachte lid voor Doornik-Ath had voorgesteld de gemeenteverkiezingen te doen plaats hebben op den derden Zondag in September, in het verlangen er zooveel kiezers mogelijk te doen aan deel nemen, omdat, zijn inziens, talrijke werklieden uit de arrondissementen aan de Fransche grens gelegen einde September of begin October naar Frankrijk trekken om er in de suikerfabrieken te gaan werken. Dit was dus eene herhaling van de motie door het geachte lid vruchteloos ingediend op 4 Maart 1920.

Indien men alleen de gemeenten in kwestie op 't oog heeft, dan vindt men eenigen grond in de opmerking van den heer Carlier, die door den heer Amelot in de Kamer gesteund werd. Nochtans is ze niet van zoo groot belang als deze geachte leden meenen. Volgens de door hen verstrekte inlichtingen, die geput werden uit de vaststellingen na de provinciale verkiezing van 8 November 1925, zou de ontstentenis van 20 t. h. der ingeschreven kiezers aangeteekend zijn geworden.

Is dit waar voor de provinciale verkiezingen in zekere kantons (waarvan ons evenwel noch het aantal noch de ligging met juistheid kon aangegeven worden), dan kon men veronderstellen

dat de verhouding minder groot zal zijn voor de gemeenteverkiezingen vermits deze niet in November, maar in de eerste helft van October plaats hebben, en het getal der kiezers, die er aan deel nemen, dubbel is, waaronder de vrouwen waarvan niet ééne buiten het land gaat om in de suikerfabrieken te gaan werken. Het argument van den heer Carlier berust dus op zeer looze gronden.

Ten andere, indien er ook eenige enkele werklieden uit de grenskantons buitenslands zijn in October, is het dan niet zeker dat in September, op welk tijdstip de heer Carlier de verkiezingen zou willen doen plaats hebben, vele werklieden in den vreemde werkzaam zullen zijn?

De heer Herbert heeft in de Kamervergadering van 16 Juni beweerd, zonder tegenspraak uit te lokken, dat voor het arrondissement Sint-Nikolaas alleen, duizenden van onze landgenooten nog op einde September aan den oogst werken in Nederland. (*Handelingen*, bladz. 1668, 2^e kol.)

Gelijke opwerping werd gedaan door den heer Carton de Wiart omtrent de aanwezigheid van talrijke werklieden in de Ardennen. Van dit feit werd geene rekening gehouden noch door den heer Carlier, noch door den heer Amelot! Ze hebben den toestand alleen bekeken voor zoover hun eigen arrondissement daarin betrokken was. De Regeering heeft tot plicht zich te vergewissen van de belangen van het land in zijn geheel, en zij heeft dan ook, terecht, hunne motie bestreden.

Zoo men desnoods aanneemt dat de heeren Amelot en Carlier, van hun bijzonder standpunt uit, eene aanneembare reden hebben om te vragen dat de gemeenteverkiezingen definitief op den derden Zondag in September zouden bepaald worden, dan is er geen den minsten grond voor het amendement van den heer Max, waarbij voorgesteld wordt deze verkiezing acht dagen later te doen plaats hebben, in 1926 alleen.

De laatste Zondag in September 1926 valt op den 26ⁿ; de datum door de Kamer aangenomen is dus de laatst mogelijke in die maand. Volgens den heer Carlier (*Handelingen*, vergadering van 16 Juni, bladz. 1670, 4e kol.), zijn op dit tijdstip reeds 50 t. h. van de buitenslands trekkende werklieden afwezig.

Dus zou men eene organieke wet wijzigen omdat in eene geringe minderheid der kantons van het land één op tien van de in het land gebleven mannelijke kiezers niet aan de stemming zou kunnen deelnemen.

Het is geweten, en de heer Amelot heeft er in de Kamer der Volksvertegenwoordigers aan herinnerd, dat bij welke stemming ook er ongeveer 5 op 100 van het totaal aantal kiezers afwezig zijn wegens sterfgeval, ziekte of om andere redenen. Bijgevolg zou het voor een uitslag zonder eenig belang zijn, dat men slechts voorloopig van een bijna eeuwenoud gebruik zou willen afwijken ! Dat is niet aan te nemen.

Zeër gepast heeft de heer Carton de Wiart er in de Kamer aan herinnerd dat een groot getal burgers van hun verlof zouden beroofd worden door een voorstel om de verkiezingen in September te houden; tevens zouden de belangen van de Zomerverblijfplaatsen gekrenkt worden, die toch ook dienen geëerbiedigd. Hier mag nog bijgevoegd dat de voorzitter van een kiesbureau niet alleen op den dag der verkiezing moet aanwezig zijn, maar ook nog vóór dien datum om de burelen samen te stellen, om de bijzitters op te roepen en om eene reeks formaliteiten te vervullen vóór tot de stemming wordt overgegaan. En dan moeten wij niet vergeten dat er duizende voorzitters van kiesburelen zijn. Hoeft men geene rekenschap te houden met wat dezen geschikt voorkomt?

Daarenboven, moest het amendement van den heer Max aangenomen worden, dan zou dit onaangename gevolgen hebben voor een belangrijk gedeelte van het land, en deze werden stellig

niet voorzien door den steller van het amendement.

De « Ligue d'Action wallonne » wijst erop in een smeekschrift, ondertekend door haren voorzitter en haren schrijver, dat zij op 23 Juli jl. aan de Hooge Vergadering zond en waarin gezegd wordt :

« Mijne Heeren, aan den Senaat werd een wetsvoorstel voorgelegd om de gemeenteverkiezingen te doen plaats hebben op 26 September. Toen de Kamer dezen datum aannam, had zij waarschijnlijk uit het oog verloren dat het feest van het Walenland op dien dag valt en dat het in talrijke steden eene overlevering geworden is de Omwenteling van 1830 op feestelijke wijze te herdenken, behalve te Brussel waar men daarvoor den derden Zondag kiest. Dit is namelijk zoo in Luik waar de belangrijkste optocht voor de herdenking plaats heeft met medewerking van de officieele overheid en van het leger. Wij hopen dat de Senaat rekenschap zal houden van dit feit tijdens de besprekingen en dat de verkiezingen op een anderen datum dan den 26ⁿ September zullen bepaald worden. »

Uwe Commissie heeft gemeend, met zes tegen vijf stemmen, de beslissing van de Kamer der Volksvertegenwoordigers niet te kunnen goedkeuren. Zij heeft de eer, Mevrouw, Mijne Heeren, U voor te stellen in dezen de meening van den Minister van Binnenlandsche Zaken toe te treden, en de wet van 1920 niet te wijzigen omtrent het hier besproken punt.

Wanneer in 1895 de Regeering voorstelde en de Kamers goed vonden den datum der gemeenteverkiezingen in de maand October vast te stellen, werd deze beslissing slechts getroffen na een grondig onderzoek, door het Departement van Binnenlandsche Zaken bespoedigd.

Alsdan, evenals nu, was de wetgever er om begaan aan de stemming te zien deelnemen het grootste aantal mogelijk van de personen, waaraan de wet van 11 April van dit jaar kiesrecht had verleend.

Het algemeen stemrecht was pas ingevoerd ; men moest onderzoeken welk tijdstip van het jaar onder alle opzichten best geschikt was om de kiezers bijeen te roepen. Het onderzoek werd met de meeste aandacht geleid. Bijna eenparig verkoos men den derden Zondag van October. Geene enkele ernstige reden wettigt eene wijziging der wet ; de hooger aangehaalde afdoende redenen verzetten zich integendeel tegen het goedkeuren van het voorstel van den heer Max.

De tekst van dit verslag werd door de aanwezige leden eenparig goedgekeurd ;

de leden echter der Commissie, die vroeger gestemd hebben tegen het vaststellen der verkiezingen op den tweeden Zondag van October, daartegen opmerkingen en voorbehoud hebben in het midden gebracht, vragen dat er hun akte worde gegeven van het feit dat zij getrouw blijven aan de houding, die zij in de vorige vergadering hebben aangenomen.

De Verslaggever,
A. LIGY.

De Voorzitter,
PAUL BERRYER.